

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

Digres. 37. De abstractione Mathematica, ad tex. com 130.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

Dignosio xxxvii. De Abstractione Mathematica.

A paululum hic firmandum esse gradum, sapienter sane Simplicius admonet. Non pauca enim ab eo proponuntur, quae non leui egent examine.

Principio illud est, quod duplicem distinguit Mathematicum. Vnum, qui vitales rationes, quae substantiales sunt, & dimensiones ac figuras promunt, siue in corporibus naturalibus, siue in phantasia imprimantur, contempletur. Alterum vulgarem, qui circa dimensiones, numeros, figuras & proportionales à vitalibus illis rationibus editas & ad phantasiam proentias versetur. Quas penitus

B *aversus*, atque à substantia separatas dici non vult: quòd etsi à corporea substantia separentur, non tamen à vitalibus rationibus, quae substantiales sunt. Quod tum ex eo demonstrat, quòd cum circulus, corpus sphericum, longitudo sine latitudine, impartibile punctum, & id genus mathematica exquisitiùs multò in phantasia formentur, quam in sensibus corporibus reperiantur; ab his formari non possunt, quoniam peius melioris causa non est. Tum etiam quòd iudicium, quòd anima de illis facit, passio non est à sensibus obiectis ingesta, sed purus actus, qui ab anima promitur; neque si ab externis rebus imagines illae insculperentur, iudicium illud pura esset actio, sed actio passioni permixta: neque sincerum iudicium foret, quoniam extrinsecus ingesta passio turbaret.

C Verùm prima haec Simplicij assertio, ex Pythagoricorum schola profecta est. Non enim admittunt Peripatetici, curvum, rectum, & circulare, numeros & proportionales, partibile & impartibile, & alias huiusmodi proprietates infitas animae esse illiusque essentiam comitari. Quare priore illo mathematico praetermisso, de posteriore quid loquatur audiamus.

Eum à naturali philosopho rebus distinguit. Primum, quòd mathematicus accidentia sola consideret; in quantitate, siue coniuncta, siue diiuncta, cuiusque proprietatibus variis ac proportionibus occupetur; substantiam non attingat. Naturalis autem philosophus circa substantiam eiusque proprietates versetur. Ex quo duo alia nascuntur discrimina. Alterum, quòd naturalis cognitio pars est Philosophiae & scientia. Tot enim philosophiae sunt partes, quot substantiae; vt est in tex. 4. lib. 4. Metaph. & vt substantiam considerat, ita ex causis demonstrat effecta. Mathematica cum substantiam non cognoscat, nec philosophiae pars est, nec scientia; quia causam non habet, ex qua demonstrationes instruat. Omnis quippe causa substantia est; quoniam id est causa, quòd natura prius, substantia verò accidentibus, quae circa illam versantur, prior existit.

At vbi causa non est, scientia esse non potest: quoniam scientia cognitio per causam dicitur. Hinc mathematica cognitione ponti comparabat Plato; quòd philosophica non sit, sed iter ac transitum ad eam praebat; & principiu ei sit, quòd non nouit, & media ite & finis ex his, quae non nouit; quippe & principiu, & mediù, & finis, est accidens nõ cognitu ex causa. Tertiu discrimen est, quòd mathematica cognitio eorù solùm est, quae sensu & phantasia cõprehenduntur; naturalis scientia intellectuum; nempe substantiae, quae intellectus est. Non quòd naturalis philosophus non vtatur sensu nam & circa sensilia versatur, & omnis nostra cognitio à sensu ortum habet. Sed de medio demonstrationis

A est sermo; quòd mathematico sensibile est, naturali intellectibile. Quamuis enim ex sensu causam intelligat; ea tamen inuenta quemadmodu est substantia; sic intellectu solo cõprehenditur. Quartu extat in commentario 12. li. 2. Physic. vbi mathematicu ite à naturali distinguens, naturalem dixit accidentia quidẽ, quae naturalibus insunt, cognoscere; sed materia quòque hoc est illorù subiectu, & corpora, in quibus sunt, contẽplari: mathematicu de materia & subiecto non esse sollicitum; Et nequid desideretur, quintu adiungit, accidentia quoque non eodẽ modo spectari: sed à naturali vt sunt termini & affectiones corporum; à mathematico per se atque à corpore separata & per ordinẽ ad eas proprietates, quae naturam illorum comitantur quaeque de illis demonstrari possunt. Adfertque Geminij quoque veteris peripatetici ea de re sententiam.

Vnde obiter duo intelligas. Alteru, peripateticorù quoque sententia puncta, lineas, superficies, & huiusmodi alia, quae à mathematico considerantur, entia realia esse. Nã & reales termini sunt naturaliu corporu, & si mathematice discipline reales sunt, quomodo ea, quae ab illis considerantur, realia non erunt?

Alteru, intellectibile materia, circa qua vt demonstrationu omnium, subiectu versari dicitur mathematicus in tex. 35. & 39. li. 7. Metaph. & tex. 15. li. 8. substantia non esse à sensibus accidẽtib; absolutã: sed quidquid in re non sensibili ratione non habet quiditatis, sed materia potius. Itaque intellectibilis materia fuerit, tum genus in definitionibus, vt figura in definitione circuli: tum quantitas cõparatione figuraru & proprietatu, quae de illa demonstrantur. Nã, vt habet Alexander in cõment. 30. li. 7. Metaph. in circulo tũ interuallũ illud & magnitudo spectatur vt materia, tũ figura veluti illius interualli & magnitudinis terminus & forma. Denique intellectibilis materia sunt partes materiales rem quãpiã constituẽtes, maxime in mathematicis: & in 7. Metaph. segmenta circuli, vt duo semicirculi, intellectibilis materia circuli esse dicuntur: quia vt est in 2. li. Physic. tex. 31. partes cõparatione totius vim habent materiae. Intellectibilis igitur materia, quam considerat mathematicus, quantitas est per se considerata vt cõplurium est proprietatu subiectu. Hãc enim à substantia quoque separat mathematicus. Quae de re dictu etiã in superioribus est in com. 85. ex Aristotelis interpretatione, quae peripateticorũ item fuit, vt videre est apud Alexandru, Simpliciu, & Geminu locis notatis, & Themistiu li. 1. de anima ca. 9. & li. 3. ca. 50. & 2. Physic. in tex. 18. & Philoponu in com. ad tex. 16. eiusdẽ libri; neque in definitionibus aut demonstrationibus mathematicis vlla est materia substantiaũe mẽtio. Quamuis enim quantitas non esset accidẽs substantia, sed ens per se, atque ita conciperetur à nobis; perfectẽ tamen definiretur optimeque proprietates eius demonstrarentur. Iam verò etsi accidẽs sit, à mathematico tamen non cõsideratur vt accidens, sed vt quorundam proprietatum subiectum, & vt in proẽmio ad libros Priorum Analyticorum loquutus est de linea, plano & solido Alexander, quasi natura quaedam, quae per se sit. Quòd etiam habet Simplicius in comment. 13. lib. 2. Physic. Et nisi à materia substantiaũe abstraheret mathematicus, profecto materia & substantiam aut certẽ cum materia & substantia consideraret; neque quantitatem per se & abstractam cognosceret, sed vt est affectio substantiaẽ nihilque à naturali philosopho discrepat.

4.

5.

Mathematica entia esse realia.

Materia intellectibilis quid.

Quantitas ut à mathematico consideratur.

Mathematicum duplex simpliciter.

Mathematicus à naturali philosopho rebus distinguit.

1.

2.

3.

ret. Quæ omnia cum iis pugnant, quæ ab Aristotele tradita sunt, qui & hoc loco mathematicum dixit circa ea versari, quæ in abstractione dicuntur; & non separata vt separata intelligere. Et in 2. Physic. tex. 18. hoc differre à naturali, quòd lineas, superficies, & omnino quantitatem, non vt rationalis corporis terminos, quemadmodum Physicus; sed ab illo abstracta accipiat. Et in 11. Metaph. cap. 3. eum circa abstracta contemplari; quòd sensilia omnia tollendo solum sibi retinet quantum & continuum, eorumque proprietates, vt quantum & continuum sunt. Et lib. 13. cap. 3. cum hæc considerare quatenus corpora tantum, & vt superficies tantum, & vt longitudes tantum, & quatenus partibilia & impartibilia tantum. Vox enim illa (tantum) toties repetita rem omnem aliam ab hac consideratione prorsus excludit. Sed nil clarior dici potest, quàm illud, quod est in tex. 44. lib. 12. vbi cum Astrologiam scipsisset circa sensilem æ sempiternam substantiam versari; cæteræ verò, inquit, mathematicæ de nulla substantia speculantur; velut quæ circa numeros aut quæ circa Geometriam. Quomodo autem Astrologiam dixerit circa substantiam versari; docuimus in comment. 85. paulò ante indicato. Hinc etiam est illud in tex. 35. lib. 7. mathematicum à sensili materia abstrahere atque in intellectu occupari totum: hanc autem eam esse, quæ in sensilibus est, non vt sensilia; hoc est quantitatem solam. Sensilem autem materiam interpretatur eam, quæ mobilis est, hoc est quæ principium motus & actionis omnis ac passionis existit. In hac enim quantitas est, illique quantitate affectæ sensiles omnes qualitates adueniunt. Ab hac dum mathematicus abstrahit, ab omni nimirum substantia sensilique omni qualitate abstrahit, & solum retinet quantitatem. Idcirco sine motu definitur scribuntur mathematica, naturalia cum motu: quia naturalia per materiam, quæ principium motus est, definiuntur, sicut simum, mathematica sine materia, sicut caui aut curuum. Neque prætermittendum est illud lib. 6. Metaph. tex. 3. si nulla esset substantia, præter eas, quæ natura constant, naturalis esset prima scientia. Ex quo intelligas, parè cautè à Latinis quibusdam, sapientibus alioqui philosophis, naturalem scientiam dici considerare substantiam sensilibus qualitibus præditam, mathematicam verò substantiam cum quantitate sola. Cum enim quantitas qualitates sensiles antecedit, priorque substantia sit cum quantitate, quàm cum sensilibus qualitibus; etsi nullæ forent separata substantiæ, mathematica scientia prior esset naturali; neque hæc, sed illa esset prima scientia.

Quòd si substantiam obijciant natura priorem accidentibus esse; neque posse id, quod posterius est, absolutè ab eo, quod est prius & absque illo intelligi: ac rursus ab Aristotele fuisse scriptum in tex. 4. lib. 2. Metaph. vt res vnaquæque se habet ad esse, ita se habere ad veritatem; neque posse sine substantia quantitatem intelligi, quæ sine substantia non sit. Sanè non quidquid est prius, in ratione cuiusvis posterioris accipitur; sed eorum solum, quæ vni determinatæ materiæ alligata sunt: quantitas verò determinatam nullam postulat. Deinde quantitas quidem, si vt accidens quoddam est consideretur, necessarìo pendet à substantia, nec sine illa intelligi aut definitur potest: at à mathematico, nõ accipitur hoc modo, immò nec ea quidè ratione

A qua est ens; sed solum vt quantitas est & proprietatibus quibusdam prædita; quo modo nullum planè ordinem ad substantiam significat.

Propositioni autem illi ex 2. Metaph. libro de. Expositio promptè opponimus primùm eam, quæ est in 2. Physic. abstrahentium non esse mendacium; nec errare mathematicum, dum quantitatem, quæ ipsa est in substantia, sine substantia considerat. Deinde interpretabitur Alexander propositionis illius sententiam; veritatem esse affectionem entis; & vt quidpiam rationem entis participat, ita participare veritatem. Quare intelligenda est de re quoad essentiam, quia res vnaquæque iuxta essentiam suam conditionem cognoscenda est: non quoad modum; quippe res particularis est & cognoscitur vt vniuersa, nec tamen damnatur cognitio. Aut si de modo quoque intelligatur, intelligenda fuerit de modo ex parte rei, non ex parte cognitionis. Is inquam cognoscendus est modus, qui rei conueniat: neque mathematicus quantitate cognoscit esse sine substantia, immò in substantia esse; sed ex parte solum cognitionis non cognoscit vt est, sed abstractione vitur.

Itaque verè ac sapienter primùm illud mathematici & naturalis discrimen positum à Simplicio fuit, quòd alter in solis accidentibus occupatur, substantiam non cognoscit, quemadmodum cognoscit alter. Nisi in eo minùs cautè loquutus sit; quòd mathematicum accidentia considerare dixerit; qui quantitatem quidem, quæ accidens est, considerat, sed non vt est accidens, neque omnino vt ens: quemadmodum non multò post planius intelligetur.

Cæterùm non hinc sinit abstractione mathematica: sed duo adhuc ab Aristotele affirmantur. Alterum est, mathematicum abstrahere à motu: quippe in tex. 19. lib. 2. Physic. hoc eum à naturali distinguit; quòd is sine motu definitur, hic per motum. Et in primo libro Metaph. tex. 19. Entia, inquit, mathematica sine motu sunt; præter illa, quæ circa Astrologiam sunt. Et in 3. lib. tex. 3. & lib. 6. tex. 1. & lib. 11. cap. 8. & lib. 1. de celo tex. 55. & pluribus aliis in locis immobilia appellat. Alterum verò; eum ab accidente quoque & bono abstrahere. Sic enim in 3. lib. Metaph. tex. 3. cum quætionem proposuisset, an vnus scientiæ sit omnia causarum genera considerare; non esse probat, quia non in omnibus scribilibus causæ omnes reperiuntur. In immobilibus enim efficiens causa non est, nec bonum, hoc est finis: neque enim in mathematicis per finalem causam demonstratur quidquam. Et in primo libro de part. anim. cap. primo; in abstractis ait non esse cuius gratia.

A motu summa cum veritate abstrahere dicitur, si verum est id, quod hæctenus definitum est, eum abstrahere à substantia. Motus namque principium est naturæ, quæ substantia est: multò magis naturale corpus; quod ab eo principio mouetur dumque; mathematicus abstrahit à substantia, rû ab eo abstrahit, quod mouetur; tum ab eo, quod motus principium existit. Itaque de vero & naturali motu intelligendum id est. Sed seorsim dicæ de singulis speciebus motus. Abstrahit ab ortu & interitu, qui est in substantia; quoniam abstrahit à substantia; siue motum spectes, siue terminu qui motu produciunt. Abstrahit ab alteratione; quoniam à qualitatibus, in quibus est alteratio. Abstrahit à verâ & naturali accretione & decretione; quoniam hæc à nutritione & mutatione substantiæ

Dionysius

Definitio mathematica, & naturalis.

alterationeque plurima & nativi caloris actione perficiuntur, à quibus omnibus Mathematicus abstrahit. At dum quantitatem considerat, quadam etiam virtut accretione & decrectione, qua in sola quantitate per se considerata spectari possunt. Quadratum enim ostendit gnomone circumpositò augeri quidem, sed eandem retinere figuram. Et illas crebrò propositiones vsurpat, si æqualibus æqualia addas, omnia sunt æqualia, si æqualibus inæqualia addas, omnia inæqualia & contra si demas. Denique de motu locali aut loqui possumus vt is reipla sit in natura, aut absolute & ex propria ipsius vi. In natura semper est in aliquo determinato corpore, quod aut sursum aut deorsum fertur (caelestem motum in orbem nunc prætermittit, quoniam is ab assistente intelligentia fit) idque tum ab insita forma, tum à leuitate aut grauitate. Ab hoc certum est abstrahere Mathematicū, qui & à mobili corpore, & à mouente forma & à motuibus qualitatibus abstrahit. Solut Astrologus caelestem motum considerat. At neque vt est motus, neque vt in eo corpore atque ab hoc mouente: sed solum vt quantitatem habet, accessum, recessū, coniunctionē, oppositionē ac proportionē multiplicē. Absolute naq. & per se si accipitur hec species motus, etsi localis dicatur, quia ferè in natura est ad locum aut in loco, abstrahit tamen à loco & forma, qua aquiratur motu, solamque significat agitationem & successionem eius, quod mouetur: qua successio vt in partibus quantitatis consideratur, sic in sola quantitate motus intelligi potest, quo quantitatis partes abstrahendo à substantia, loco, & alio quouis, sibi succedant. Et quoniam Mathematicus considerare potest quidquid conuenit quantitati à substantia abstracta & ratione solius quantitatis; hunc quoque motum in caelestibus contemplatur Astrologus; & Geometra ex motu puncti fieri aut lineam, ex motu lineæ superficiem, atque ex superficie motu trifariam dimensum corpus; ac rursum lineas extendi cogitat & concurrere aut in infinitum parallelas produci, & vnā lineam eadē resuperaliam, atque id genus complura: vt quadam etiam sit Mathematica consideratio, qua nullo determinatum accipiens corpus, de mobili tamen differat sphaera; eodēque modo triangulum mobilem aut quadrangulum contemplari liceret. Quare si à motu abstrahi dicuntur Mathematica, sermo est de naturali motu, qui ab interno naturæ principio oritur. Hoc Mathematica carent; ideòque immobilia per cōparationem ad naturalia vocatur: quòd hec ab interno principio mobilia sunt illa, sed vbicumque ponantur, quiescunt, nec mouentur quoquam.

Verè etiam dicitur Mathematicus abstrahere ab ente: non quòd quantitas, quam considerat, ens nō sit: sed quòd eam abstrahat à substantia & absque illo ad eam ordine contempletur. Tribus nanque modis considerari quantitas potest. Primum vt genus quoddam entis: deinde vt affectio materiae & naturalium corporum: ad extremum per se & per ordinem ad suas proprietates. Prima consideratio tota est Metaph. qui de ente etisq. speciebus disputat: altera naturalis Philosophi: tertia Mathematici. Et quoniam quantitas aliam, quam accidentis, entitatem non habet; considerare illam vt est ens, est considerare vt est accidens & per ordinem ad substantiam. Propterea dum eam Mathematicus abstrahit à substantia, abstrahit ab ente: hoc est non considerat vt est ens substantia: vt accidens; quippe

rota accidentis entitas est, vt ornatus sit & perfectio substantia: neque potest vt accidens considerari, quin per ordinem ad substantiam consideretur subiectumque consideratio inuoluat. Considerat igitur ens & abstrahit ab ente; dum considerat id, quod est ens, at non quatenus est ens. Quantitas enim vt partes significat extra partes, est ens, nec tamen ordinem ad substantiam inuoluit: & in decimo tertio lib. Metaph. cap. 3. sunt illa verba, Bene Geometra & de entibus ratiocinantur, & entia sunt. Et fortasse dum subiungitur, ens duobus modis dici, actu & materialiter; indicare voluit considerari ens materialiter, at non vt est ens.

Dicitur etiam abstrahere ab ente, dum abstrahit à substantia, quia sola substantia absolute est ens, quantitas & accidentia omnia non absolute entia, sed entis entia, vt pluribus in locis Philosophus loquitur.

Denique dum Mathematicus quantitatem per se acceptam per ordinem ad proprietates qualdam, qua illi absque illo ad substantiam aut materiam ordine conueniunt, considerat; quoniam abstrahit ab existentia, abstrahere ab ente dicitur; dum sub quadam ratione considerat, qua nec existit nec est apta existere; nec modo in particulari, sed nec vniuersè: illamque perinde contempletur, ac si non esset ens: & ea interdum docet, qua non entibus quoque conueniant. Proprietates siquidem senarij numeri (vt hoc vtar exemplo) quas exponit Arithmeticus, non minus, quam reali numero, conueniunt suario entium rationis aut priuationum.

Quaerque demum demonstrat, non ex natura quantitatis & subiecti demonstrat, sed ex quibusdam extrinsecis argumenta perit, perinde ac si à rei natura abstraheret.

An verò abstrahat quoque à bono; Primum quidem dici potest, Philosophi propositionem illam (in immobilibus non est bonum nec finis) si accipitur vniuersè ac separatas quoque substantias completatur, veram non esse. Deus namque summa est & infinita bonitas vltimūque omnium finis & intelligentia illa, qua caelestes vertunt orbis, propteraliquem finem vertunt; omnēque intellectū & voluntate præditæ sunt, voluntatēque obiectum est bonum: & Aristoteles ipse in 12. lib. Metaph. tex. 36. & 37. consentit; & de Mathematicis loquebatur in 3. lib. cum eam pronuntiauit sententia. Cuius rationem eam exposuit Magnus Syrianus; quoniam Mathematicus ea solum considerat, qua per se insunt quantitati, abstrahendo ab eo, quòd sit vel non sit; hoc est ab existentia; & quòd sit ad talem finem vel nō ad finem. Immo sub ratione quadam contempletur, qua nec verè appetibilis est nec apta esse id cuius gratia opetur agens. Et omnino dum ab ente abstrahit, abstrahit à bono, quia bonū affectio entis est; & quidem existentis entis. Quam ob causam vniuersalia si dicantur bona, propter singularia dicuntur, in quibus existunt. Mathematica verò entia ab existentia omni cum abstrahant, nullam retinent boni rationem, & ideò nec finis.

Abstrahit item à fine, propterea quòd duobus modis cogitare licet in quantitate finem: aut quòd ipsa sit finis, quemadmodum est finis motus accretionis: aut quòd ad finem ipsa aliquem ordinetur, sicut circularis figura ad circularem motum comparatur. At quantitati vtrunque conuenit vt in naturali existit: cumque Mathematicus à substantia & omni re naturali abstrahat, abstrahit quoque ab omni fine, qui possit in quantitate cogitari.

V V V V

VIA
logica
lysi
motu
co-
sideret.

vt ab-
strahat
à bono
et finis

vt ab-
strahat
ab ente.

Quamquam Philosophi argumentatio illa probabilis est, non necessaria: immò deceptionem Alexander non est veritus appellare. Fallum enim est vnius scientiæ non esse omnia causarum genera cognoscere, cum omnia naturalis cognoscat, vt est in tex. 70. lib. 2. Phys. & tex. 12. lib. 8. Metaph. quia quod materiam habet, causas omnes habet. Et vt ex eo, quod aliqua scientia causas omnes non consideret, nullam scientiam argumentatur omnes cognoscere, ita ex eo, quod aliqua cognoscat omnes, colligere licebit ad vnam omnes pertinere. In primo item lib. de part. anim. probabilis erat disputatio, num intelligens anima ad naturalem Philosophum spectet, cum propositionem eandem inculcauit: In abstractis nõ esse cuius gratia. Nec eos damnarem, qui ita acciperent, vt Mathematica non demonstrari dicantur per finalem causam, aliquid esse melius aut peius, quemadmodum in naturalibus & artificijs sepe fit: sed omnia in illis esse penitus necessaria, & cum non possint aliter esse, locum demonstrationi illi nõ relinquunt. Demonstrabit naturalis melius esse hominem ere & stare & bipedem esse, aut quinque habere digitos, at quomodo Mathematicus demonstrat melius esse triangulum habere tres angulos duobus rectis equalis: Est enim hoc profus necessarium nec potest aliter esse.

Quænam Mathematicis causarum genera considerentur.

Verum enimvero pluribus est hic locus tractandus, diligentiusque considerandum, num omnia aut quænam causarum genera consideret Mathematicus. Alexander testimonio Simplicij in commentario 1. lib. 1. Phys. materialem, finalem, & efficientem causam illi præripuit. Quod Philoponus quoque tenuit in commentario tex. 68. lib. 2. Physic. & Auerroës in commentario 1. lib. 1. & Albertus & S. Thomas eodem loco, alijsque complures solum eum inquirunt considerare formam, eaque ad demonstrandum vti. Cum enim abstrahat à materia, abstrahit item à motu; & idem ab efficiente, quod operatur per motum & motus principium est: atque à fine, qui motu acquiritur; & est id, cuius gratia mouentur omnia. Ita Mathematicum de suis rebus interrogatum causam tantum formalem aut definitionem respondere posse ait Philoponus. Simplicius tamen esse in Mathematicis quoque materiam & finem probat: tum quia sunt numeri, magnitudines, & soni, quorum forme considerantur: tum quia Geometria, de qua maximè dubitari videretur, per se expeitur, tumque ad vitam confert, dum mechanicis artibus principia suppeditat, tum ad Astrologiam, dum eam sibi subalternat; tum verò etiam in commentario 52. lib. 2. eiusdem operis, ad immaterialium scientiam, dum animus Mathematicarum cognitionum ope adiutus à sensibus ad intellectilia transit.

Mathematica nullam propriam causam habere.

Si tamen rem totam intuearis attentius, quantitatem quidem videbis vrin natura existit in substantia & materia sensibili, causas omnes habere; materiam, in qua sustentatur forma, quiditatem suam; efficiens, à quo fuit producta; finem, ob quem fuit producta, substantiam quam ornat & suo actu perficit & extendit. At vero vt à Mathematico abstrahitur à substantia omni materia sensibili, & idem ab ente & natura sua propria; & consideratur solum secundum proprietates eas, quas in ea deprehendere phantasia potest; nullas omnino proprias habere causas. Quod & hoc loco affirmavit Simplicius, & apertis verbis in secundo libro de moribus ad Eudemum capite septimo, Philosophus scri-

psit. Immobilia, inquit, vt in Mathematicis, non per se quidem, sed similitudine quadam appellantur principia. Hic enim ipso labefactato principio, vt labefieri omnes, quæ ab ipso fluxere, demonstrationes oportet: cum ipse inter se demonstrationes altera tantisper non euertunt, quantisper illa communitatis propositio, vnde lucem ista suam habent, non euertitur. Nimirum principia sunt axiomata quedam, quæ cognitionis, non rei principia & cause sunt. Qui locus alterum illum interpretabitur, qui est in textu primo lib. 6. Metaph. In Mathematicis principia esse, causas, & elementa. Cùm enim omnes causa, quæ verè & proprie causa sunt, definiuntur per motum in textu 28. & 29. libri secundi Physic. dum Mathematicus abstrahit à motu, ab omni simul vera causa natura abstrahit. Ac rursum nec materialem causam proprie habet, quoniam abstrahit à materia: nec formalem, quia forma non est, vbi non est materia: nec efficientem, quia abstrahit, vt abstrahit sunt; verè non existunt; efficiens autem causa eius est, quod exiit. Idcirco & figuram iam factas accipit; & dum demonstrat, veram efficientem causam nullam adfert, sed interdum fortasse imaginariam; & quidem ad contruentionem, non ad concludendam demonstrationem. Causa item finali caret: tum Philosophi decreto in locis ante notatis: tum quia abstrahens ab ente abstrahit item à bono & fine, ac rursum abstrahens à motu à fine quoque abstrahit quoniam finis id est, propter quod aliquid fit, cuiusque vis in actione & motu posita est. Et quoniam tandem Mathematica demonstratio ex fine conclusa proferatur? In Mathematicis, inquit, Philosophus in tertio Metaph. lib. nihil per hanc causam probatur. Itaque immobilibus nec motus principium esse conficit, nec boni naturam, hoc est nec efficientem nec finalem causam. Quod circa cùm in 13. lib. cap. 3. (et vocari possit in dubium, num is liber nostri sit Stagyrice) bonum & pulchrum distere dixisset, fallum eos affirmant dicere, qui Mathematicos inquant nihil de bono vel pulchro dicere. De pulchro namque dicitur, non de bono, quoniam bonum in actione veratur, pulchrum in proportione, ordine, ac dispositione: illud ad voluntatem spectat, hoc ad intellectum, & Mathematicus ab actione quidem abstrahit & motum, sed dum proportionem, ordinem, commensurationem, & definitum in quantitate considerat, nimirum species pulchri considerat. Adit tamen quoddam etiam modo de bono dicere: quia dum ordinem, commensurationem, & definitum considerat, ea considerat, quæ in quantitate existente sunt bona. Sed quia non considerat vrin quantitate repleta existente sunt, sed in quantitate abstrahita, non considerat vt bona, neque simpliciter, sed quodam modo considerare bonum dicitur. Accedit & illud Alexandri in comment. 14. lib. 3. Non omne bonum suapte natura est agendum, sed partim agendum, partim contemplandum, non agendum, cuiusmodi est in mathematicis. Veritas enim eorum, quæ bonum quoddam est in ipsis, vt bonum expectatur. Nam etsi hoc verè dicatur, minus tamen proprie & per quandam similitudinem dicitur.

Quare in ijs, quæ de Geometria & harum scientiarum fine obiecit Simplicius, audiendus non est. Quoniam extraneum proponit finem, & ipsarum scientiarum, non obiecit earum: dum nos obiecit finem quædam, qui ab ipsomet Mathematico de obiecto suo consideratur.

De Anima

Mathe-
maticis
materie
essentia
formam
similitu-
dinem
habere.

tur. Quod autem de materia subiungit, accommodatè magis dicitur. Etsi enim nullas propriè causas habeat Mathematicus, duarum tamè similitudinem habet, materie & forme. Formæ inquam, quia figuras considerat, quæ velut formæ quædam quantitas sunt, proportionelq. & proprietates numeri & magnitudinis. Materie autem, quoniam has proprietates, proportionem, & figuras, in magnitudine ac numero tanquam subiecto & materia contemplatur, & ideo circa intellectibilem materiam versari dicitur.

Cur solâ
formam
considerat
materie dis-
citur.

Perè tamen solâ formâ considerate affirmatur: vel quia quæritas ipsa, quæ intellectibilis materia est quædã est forma, cum sit accidens: vel quia nec efficienter causam considerat, nec finalem, & ab ea quoq. materia abstrahit, quæ communiter materia dici solet: vel quia non tam quantitatem ipsam quam in quantitate figurarum & proprietates, quæ in ea velut formæ sunt, considerat. Vel demum quia etsi demonstrat interdum per aliud, quod materiã præferat, quam ob causam in tex. 11. lib. 2. de posteriori Analyti, cum doceret Philosophus demonstrationem fieri per omnia causarum genera, exemplum demonstrationis ex materiali causâ proposuit ex Mathematicis; dum angulum in semicirculo demonstrat esse rectum, quia semirectis duobus constat, velut partibus, quæ materie locum habent. Quæ fuit Euclidis demonstratio 31. lib. Plerumque tamen per formam demonstrant; quoniam ferè demonstrando tanquam principia definitiones quasdam accipiunt, omnesque demonstrationes ad quasdam tandem prima principia reuocantur, quæ plurima definitiones sunt. Ita in tex. 68. lib. 2. Phys. Mathematicum dixit Philosophus vltimum propter quid reuocare ad quid & ad definitionem; at veris definitionibus subiecti non vtuntur; quare nec veram formalem causam habent.

Mathe-
maticas
demon-
strationes
non
materia
per
factas
esse.

Ex quibus omnibus colligas, quid de Mathematicis demonstrationibus sentire te oporteat. Nimirum longe ab sunt à conditione & natura perfectæ demonstrationis; quoniam non constant ex causis. Quod tum ex dictis intelligitur, quia veras causas non habent, neque vtuntur causis, propter quas res situm inductione manifestum euadit. Prima Euclides demonstratio triangulum descriptum ostendit æquilaterum esse, quia latera sunt lineæ à centro ad ambitum æqualium circulatorum ductæ. At quænam isthæc est causa. Etsi circuli illi circa trianguli latera non describantur, immò nec describi possent, æquilaterum tamen triangulum esset. Cognitionis igitur, non rei, causâ illa fuerit. Demonstratur etiam triangulum habere tres angulos duobus rectis æquales; quoniam latere vno producto externus angulus internus duobus sibi oppositis est æqualis: hæc item cognitionis, non rei, causâ est. Quia etsi non produceretur latus nec externus is angulus fieret, nihilominus eiusmodi esset triangulum; quippe id ex trianguli natura nascitur. Multis non est opus exemplis detinere lectorem. Plures addam conclusionis eiusdem æque perfectas in Mathematicis demonstrationes esse posse & sæpè esse; vt in primum Euclidis librum Proclus ostendit: cum tamen vnus rei vna sit vera, propria, & prima causâ, & vnicum accuratè demonstrationis medium. Vltima verò demonstratio à plurimis antecedentibus pendet; cum tamen conclusio possit ex immediatis aut certè per pauciores ostendi. Plurimæ ad id duntaxat, quod fieri non potest, deducunt. Neque principia accipiunt propria

sed communia & sensu testata: vt illud, Omne totum est maius sua parte; si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia; & alia his similia; quæ nequaquam sunt demonstrandarum proprietatum causæ. Non sunt etiam ex prioribus & natura notioribus; quia non ex causis: immò contra interdum accidit; vt cum triangulum habere tres angulos duobus rectis æquales ostenditur per externum angulum. Prius enim est triangulum tres illos habere angulos, quàm habere externum hunc oppositis duobus æqualem. Non accipiunt propositiones per se: neque enim per se illa est, quæ vtuntur plurimum; quæ sunt æqualia vni tertio, sunt etiam inter se æqualia: quod nec attributum subiecti, nec subiectum attributi causâ sit: neque cur hæc duo sint inter se æqualia, causâ est, quod tertio illi æqualia existant; neque contra ideo sunt illi tertio æqualia, quia inter se æqualia: sed quod talem ac tantam habeant quantitatem. Et omnino in ijs demonstrationibus, quæ paulò ante commemorabantur, circulus æquilatero triangulo obductus, aut externus angulus triangulo cuius appositus accidentarij triangulis sunt; & ex illis tamen demonstrat Geometra. Interdum etiam demonstrandam accipit propositionem immediatam; quæ cum causam non habeat, vera demonstratione concludi non potest, sed ex communibus tantum quibusdam aut extrinsecis explicari: quemadmodum si triangulum demonstrat æquilaterum esse. Hæc est ipsa illius natura, cuius nulla causâ. Et licet mediatam demonstrat, per definitionem tamen subiecti, quæ illius causam contineat, non demonstrat: sed aut extrinsecas accipit definitiones, vt circuli definitionem in demonstrando triangulo, aut communia quædam axiomata sensu ipso notissima. Et quænam tandem accurata possit esse demonstratio, vbi nec quantitas nec proprietates eius secundum suam naturam & entitatem, sed ab entitate & nature, quæ vim omnem habet causæ, vt in superioribus dictum est, abstracta consideratur? Accuratè namque demonstratio natura rei sequitur, & cognitio causarum rei, si sint causæ, propter quas res sit (quod vera demonstratio postulat) cognitio est rei vt est & secundum suam naturam. Nimirum quantitatem maximè considerat vt phantasia comprehensam, & vt variè in ea figure & proprietates concipi & per notissima quædam principia probati possunt, quæcumque tandem illa sint, modo certa & euidencia. Quod perfectè demonstrationis nature aduersatur, quæ non nisi propria & immediata cuiusque proprietatis vtitur causâ.

Neque hoc argumento conficitur modo Mathematicas demonstrationes perfectas non esse: verum etiam modum, quo quantitas à Mathematico consideratur, demonstrationes huiusmodi non admittunt: siquidem non considerat quantitatem secundum suam naturam, demonstratioque rei naturam sequitur. Eas Physicus & Metaphysicus habere possunt, qui rem secundum suam naturam considerant, etsi ob ingenij nostri imbecillitatem interitum non assequatur. Ex Mathematicis tamen accipiuntur sæpè, in naturalibus præsertim, exempla, & disciplina nominatur: Quod euidentiissime omnium nobis & certissime, atq. admirabili planè ordine nexuque instructe sunt. Atq. hæc vna est euidentiæ ac certitudinis causâ. Altera, quia de quantitate agunt, quæ maximè sensata est, cum sensibus omnibus quoquomodo comprehendatur. Tertia, quia euidentiissimis nobis cer-

Mathe-
maticas
cur diffi-
plurimas
causas
cur certissimas.

rissimilque principijs vtuntur, quæ & percipiuntur sensu & experientia non indigent. Quam ob causam in 6. Moralium ad Nicomachum libro cap. 8. pueros dixit Philosophus euadere Mathematicos posse. Et in 6. de Republ. Plato in his primùm discipulis instrui voluit: & in Timæum Proclus disciplinas scripsit Mathematicas attollere mentem posse ad entis splendorem, & graui imagines naturam interpretari. Quarta, quoniam facilem & expeditam habent abstractionem. Cùm enim quantitas nullam sibi poscat determinatam materiam, abstracti facile potest.

Mathematicas non esse scientias.

Quæ omnia pluribus propterea explicata fuerunt, vt verè à Simplicio dictum hoc loco fuisse intelligeretur, Mathematicas disciplinas scientias non esse, nec quidquam demonstrare per causam, si propriè & accurate loqui velimus. Quod in commentario: quoque tex. 1. lib. 1. affirmat: & alterum erat dicendum, quod inter Mathematicam & naturalem cognitionem is agnoscebat. Nam & in 7. de republ. Plato scientias eas esse negat; aliòque voluit appellari vocabulo; quod melius quidem sit, quàm opinio; deterius tamen, quàm scientia.

Mathematicas demonstrationes quas non sunt.

Itaque Mathematicæ demonstrationes neque demonstrationes ex causa sunt, neque ex effectù: quoniam neque veras continent causas, neque ex effectibus ducuntur. Primum tamen magis demonstrationis genus referunt: quia si veræ causæ non sint, causarum tamen similitudinem habent. Vt enim veræ causæ cognitionem efficiunt rei, priorèscque sunt, notiores, & simpliciores; ita & eiusmodi sunt principia illa, ex quibus Mathematicæ demonstrationes ostenduntur.

Mathematicam non esse Philosophi partem.

Hinc etiam idem Simplicius & Alexander in præmio ad libros Priorum, vniuersam hanc Mathematicam cognitionem negat esse Philosophiæ partem. Tum quod substantiam a non consideret: totque volueret Philosophus in 4. Metaph. lib. 1. tex. 4. Philosophiæ partes esse, quot substantiæ. Quoniam, vt in eius loci comment. habet Alexander, Philosophia est entis, solæque substantiæ per se & absolute est ens; accidentia entis entia. Quare si pluribus alijs in locis & scientia vocetur & inter Philosophiæ partes censeatur; ampliori quadam & scientiæ & Philosophiæ acceptione intelligendum id erit; vt scientia cognitionem quamlibet certam & euidentem, Philosophia cognitionem quamuis realis entis & intellectus nostri Theoriam significant.

Tertium ab eodem Simplicio discrimen inter Mathematicam & naturalem cognitionem propositum; & verè etiam quartum, vera item sunt, sed non magno opere à primo diuersa. Quintum autem illud ipsum est, quod in tex. 18. lib. 2. Phyl. à Philosopho fuit expositum. Sextum illud in tex. 19. quod naturalis definit per materiam & motum, Mathematicus sine motu & per materiam solum intellectilem. Et hæc tenus quidem vniuersè de his dictum est.

Mathematicam diuisio in puram & mixtam.

Magis autem in specie ad Mathematicam abstractione spectat duplex ille modus considerandi quantitatem, ex quo generalis & præcipua cognitionis huius diuisio nascitur. Quantitas enim, siue magnitudo sit siue numerus, aut absolute & per se abiuncta ab omni sensibili materia; aut ad materiam aliquam contracta consideratur. Hinc Mathematicæ puræ nominantur, Geometria circa magnitudinem, Arithmetica circa numerum; & mixtæ, inter puras scilicet illas & naturalem scientiam; Astrologia circa cælestem

quantitatem, Perspectiua circa lineam, quæ subiectum cadat; circaque sonorum numerum Musica. In quibus vt in 7. de republ. habet Plato, quemadmodum ad Astrologiam (adde & Perspectiuam) oculi, ita & ad harmonicum motum videtur autem fabricata. Quocirca germanas & similes scientias esse dixerit Pythagorici. Quas non propterea nominamus quod plures non credam esse Mathematicæ cognitionis partes. (De hoc enim accurate consideret ad hunc locum nò pertinet) sed vt verius, cognitionis genere aliqua profertem exempla. Dum autem hæc media ita quantitatem considerat dicuntur, non dicuntur considerare quasi duorum congeriem, quæ ens ex accidenti vocamus: quasi obiectum Astrologiæ sit quantitas simul & Cælum, Perspectiue linea & visio, Musicæ numerus & sonus. Neque enim contemplantur aut docent, quæ cæli natura sit, quæ visio, quæ soni; quæque horum proprietates. Vt tamen tanquam obiectum quantitatem illam per se considerant & vt proprietatem earum, quæ demonstrantur, subiectum. At non ab omni materia sensibili abstractam; quemadmodum Geometria & Arithmetica: sed tãquam Cælo, visio, sono, adiuuata hæc, velut conditio est, siue qua non considerat; nò formalis ratio obiecti. Si enim formalis ratio esset, & Astrologia quantitate illam formaliter consideraret vt est in Cælo; nimirum consideraret vt terminum Cælestis corporis, neque à naturali consideratione differret; contra quàm in tex. 18. lib. 2. Phyl. fuerit definitum. Idem de perspectiua & Musica dixerim. Astrologia vero suas aquæ demonstrationes inferunt, ac si quantitas illa, motus, oppositio, coniunctio, & huiusmodi alia, quæ sunt in Cælo, in sphaera essent lignea aut ex alia materia constante. Accidentaria igitur est applicatio illa ad cælestis corpus. Erroneè dicam, non habent subalternatæ scientiæ formalem rationem obiecti, sed accidentariam solum considerationem à subalternatibus diuersam; quippe ab illis essentia non differunt. Obiectum igitur materiale quantitas est, obiectum formale, vt est earum proprietatum, quæ demonstrari possunt, subiectum, conditio siue qua non, applicatio ad substantiam Cæli, ad visionem, ad sonum.

Ex quibus manifestum iam fuerit, cognitiones hæc, quæ propterea mixtæ dicuntur, quod Mathematicum obiectum ad naturalem conditionem contractum accipiunt, Mathematicas potius esse, quàm naturales. Quoniam quidquid scientiæ est essentialiter in his Mathematicum est, non naturale. Obiectum enim, tum materiale tum formale, mathematicum est, quod quod naturale additur, totum est accidentarium & proprietates, quæ considerantur, principia, quibus demonstrantur, & ipse demonstrandi motus, Mathematica sūt, vt in singulis facile animaduerat.

Quam ob causam & puris mathematicis subalternantur, vt habetur in primo Post. Analyticorum; nec ab illis essentia, sed accidentaria ratione differunt, à naturali verò scientia profus essentia: & sub Mathematicis semper, non naturali, tum ab Aristotele tum ab alijs omnibus adnumerantur. Et in 2. Metaph. t. 4. Astrologia Mathematicorum peculiarissima nominatur, de qua Perspectiua & Musica entia illud in 11. lib. 3. neutra prout visus, vel prout voce cõteplatur, verum prout linee & numeri; & hæc proprietate illarum passionum sunt. Neque, secus sentit id Philosophus in 2. lib. 2. Phyl. cùm eas magis naturales esse pronuntiat. Non enim naturales magis, quàm mathematicas, esse voluit, nec pugnantia loquutus est.

D. D. D. D. D.

Inmò & eas appellavit Mathematicas, & inter Mathematicas eo ipso loco numeravit (demonstrat inquit & quae ex Mathematicis magis naturales sunt; vt Perpectiua, & Mulica, & Astrologia. Sed magis naturales dixit, quòd inter Mathematicas accedant magis ad naturales, maiorémque cum illis cognationem ac similitudinem habeant, quàm Mathematica pura, Geometria & Arithmetica. Aduersus Pythagoricos enim & Platonem argumentabatur: Inter Mathematicas illae, quae magis accedunt ad naturales, considerant suum obiectum, non vt affectio est naturalis corporis, sed mente abstractum: verum non vt est Mathematicum, sed vt naturale; hoc est non vniuersè abstractum, vt Geometria & Arithmetica; sed ad visionem, ad sonum, aut Coelum, contractum; hoc est hanc lineam solam, hunc solum numerum, hanc quantitatem solam, metelicit abstractam. Sigitur scientiæ aliquæ Mathematicæ, quod ad naturalem accedant, non omnino abstrahunt à materia; multò minùs credendum est abstrahi naturalia posse. Quo loco illud obiter adnotabo, quòd Philosophus dixit (è contrario enim quodammodo se habent ad Geometriam. Non enim absolute, sed quodammodo contrarias dixit: quoniam absolute puris Mathematicis, quae penitus abstrahunt à materia, contraria est naturalis, quae ita considerat cum materia, vt hæc sit formalis considerandi ratio: media autem hæc cognitionis quodam solum modo contrariæ sunt; quia materia vel sensibilis qualitas non est formalis obiecti ratio, sed accidentaria solum conditio vniuersum illud obiectum contrahens.

TEXTVS.

Οὐκ ἐστὶν οὐδὲν ἐν τῷ κατὰ φύσιν πρὸς ἀριθμῶν φύσει.

Tex. 36. Omnino autem intellectus est, qui actus res intelligens.

COMMENTARIVS CXXXI.

Verborum horù interpretationem apud The mistium non reperio, duobus autem modis interpretari licet. Aut enim vox (actù) coniungitur cum intellectu, aut cum intellectu. Priori modo sententia erit, intellectum actum intelligentem eundem esse cum intellectus rebus. Atque hæc Simplicij fuit & Philoponi ac ferè aliorum interpretatio. Quare verborum ordinem mutari vult Simplicius, atq. ita legi, omnino autem intellectus est res ipsa, qui actus intelligit. Ego verò nõ video quorsum hoc pertinere aut ex superioribus reperatur; etsi à nonnullis ad hoc ostendendum adferantur multa.

Alterâ interpretatio magis est accõmodata, optimeque cum superioribus coniungitur. Nam quod dixerat (si quid actum intelligeret) nũc ait (actum res intelligens. Et cum Mathematica) posuisset non esse quidem re ipsa separata, vt separata tamen intelligi, planioribus voluit verbis explicare, cuius nam facultatis opus sit hæc separatio, quare facultas Mathematicorum entium sit parens. Itaque verba hæc velut conclusio aut explicatio superioris sententiæ sunt. Omnino enim & vt vno verbo tota hæc difficultas explicetur, intellectus est, qui ea, quæ in rebus coniuncta sunt, separat ac seorsum intelligit. Et quoniam pluribus modis intellectus considerari potest, cum actum, cum potestate; tunc intellectus abstrahe-

re ac separare mathematia entia creditur, cum actum intelligit. Postrema verò verba fuerant illa (vt separata intelligit, cum ea intelligit.) At quando id fit? Et quid est, illud (cum ea intelligit?) Cum actum operatur & actus res vt separatas, quantitatem à substantia & sensibus qualitatibus abiunctam intelligit. Ita pauca hæc verba superioribus illis omnibus respondent, omniumque explicatio sunt.

TEXTVS.

Ἄρα δὲ ἐστὶν οὐδὲν πρὸς ἀριθμῶν ἢ φύσιν, ὅτι αὐτὸν μὴ ἀριθμῶν ἀριθμῶν ἐστὶν, ἢ οὐ, οὐκ ἐστὶν ὅτι οὐ.

Vtrum autem contingat separatorum aliquid intelligere, cum ipse separatus à magnitudine non sit, an non, considerandum posita.

COMMENTARIVS CXXXII.

Vbitationem, quam nunc proponit Philosophus, ex eo profectam esse Philoponus voluit, quòd intellectum actum dixerat esse idem cum intellecta re. Effler enim & ipse separatus, si separata intelligeret: at cum ipse sit in magnitudine & actus corporis, quomodo separatus esse potest & non separatus, in magnitudine atque abiunctus à magnitudine? Vbi Philoponus quidem obseruabis intellectum sensisse actum corporis esse, intelligentemque animam formantem formam. Sed presentium verborum meo quidem iudicio non ea fuit sententia, Intellectum actum idem cum re intellecta esse.

Intellectus formans

Simplicius autem antea quidem Philosophum dixit de Mathematico intellectu fuisse loquentem, vt per eum ad summam primorum intellectum Theoreticum transferret: nunc autem ita eum transferre subiungit, vt cum egisset de cognitione Mathematicorum accidentium cogitatione sola separatam reque ipsa inseparabilem, veritus ne quis intellectum quoque eiusmodi esse suspicaretur, hoc est re ipsa inseparabilem; propterea considerandum proposuerit, num id fieri possit, vt intellectus nõ separatus existens substantias re ipsa separatas intelligat. Itaque neuter horum interpretum questionem ponit, num intellectus noster separatus substantias intelligat: sed hoc accepto tanquam certo, ex eo de ipsius intellectus substantia dubitant; num ea separata sit an non separata; aut de modo, quo non separatus ipse separata possit cognoscere. Dicitur est autem superius, eum & seipsum & separatas formas cognoscere: at nisi separabilis esset, nec in seipsum rediret, nec cum separabilibus quadraret.

Mihi verò tam aperta videtur Philosophi propositio, vtrum contingat separatorum aliquid intelligere, vt nullam aliam, quàm hanc ipsam, questionem intelligi posse credam, vt intellexerunt The mistius, Auerroës, & S. Thomas. Quæ enim adduntur verba (cum ipse separatus à magnitudine nõ sit) dubitandi rationem continent: quia cum ipse separatus non sit, quomodo possit intelligere separata? Separatum autem dixit, & non separabilem, quoniam de ijs, quæ re ipsa separata sunt, intelligendis agebatur. Ex quo intellectum cognoscat corporis nostri formantem formam fuisse Philosopho. Nam si assistens duntaxat esset, & separatus esset à magnitudine non minùs, quàm intelligentiæ celestium orbium

Intellectus formans

motrices; & nullam in separatis intelligedis difficultatem haberet, sicut nec habent celestes illa mentes. Porro difficultatem eandem in Mathematicorum entium intellectu non proponit; quoniam ut hac ratione solum separantur, re ipsa vero non separata sunt; ita & intellectum re non separatum ratione separabilem esse constabat.

Nexum autem questionis huius cum antecedentibus verbis pulchre videbis, si obserues antithesim. Illis quippe, quae in abstractione dicebantur, opponit nunc illud (separatorum) ac rursus ei, quod dicebatur, cognosci solum non separatè, ac denum Mathematicis, quae non separata ut separata intelligi dicebantur, illud idem (separatorum) verbum opponit, quod re ipsa separata significet. Quare cum entia Mathematica posuisset non separata ut separata intelligi, consequentem questionem subiungit, num aliquid re ipsa separatum intelligi queat. Denique illi (separatorum) opponitur, illud (non separatum à magnitudine) quod questionis proposito difficultatem adferat, intellectuique nostri differentiam à separatis intelligentijs contineat; quod illa etiam celestibus orbibus impertiatur motum; quia tamen non dant esse, separata à magnitudine censentur, quod & in 8. Physic. lib. demonstratur: intellectus autem noster non separatus à magnitudine; qui non solum motum, sed & esse corporibus nostris tribuat. Separabilis tamè, quia impermissum cum illis est, nec villo utens instrumento in ea, quae illius propria est, operatione, & in seipsum redit seque ipsum intelligit. Quare cum hic non separatum dicat, & alibi nullius corporis actum neque cum corpore permittum; alterum fuerit dictum, quia dat esse corpori; alterum, quia non pendet à corpore neque inde accepit esse, sed ab eo separabilis est. Sanè cum aggregitus fuisset Philosophus dicere quemadmodum ea, quae à sensibus separata sunt, intelliguntur; dixissetque de sola ratione separatis; non erant penitus omittenda illa, quae re ipsa separata sunt, in quibus maior multò difficultas erat.

Ceterum difficultatis explicationem praetermittit Philosophus. Causam Simplicius & Philoponus exponunt duplicem. Alteram, quod ex iam traditis intelligeretur satis, separata quoque cognoscere intellectum posse, quem impermissum esse cum corpore seque ipsum intelligere dixerat, neque illo tanquam organo uti; sed nec fingi posse qua corporis parte contineatur. Alteram, quod eam post, licet sub obscure, explicaturus sit. Nam in tex. 39. triplex facit intellectuum genus, primum immateriale & separatum, postremum materiale & sensibile, medium Mathematicum.

At prior mihi causa non parum suspecta est. Quoniam aperte Philosophus non antecedentia indicat, sed subsequencia: postea, inquit, considerandum. Deinde nec ea, quae ex antea dictis proponuntur, factis ostendunt intellectum non separatum posse intelligere separata. Praesertim cum uterque ille interpres fateatur cognoscere facultatem parem cognoscenda rei esse oportere, separataque substantie supra intellectus nostri naturam & conditionem sint. Posterior probaretur fortasse, nisi haec Philosophi verba accuratam magis & diligentem considerationem pollicerentur, quam duobus & obscuris verbis contineatur.

Ergo satis illi nunc fuit de separatorum intellectu, ne questionem cum intellectu Mathematicorum tantopere coniunctam proponere. Cuius explica-

Intelle-
ctus tri-
plex.

tionem in alium distulit locum: aut quod nondum esset manifestum aliquas esse separatas substantias, neque ad hunc locum probatio pertineret: aut quod earum consideratio & contemplatio ad naturam Philosophum non pertinet; sed ad Metaphysicam, naturalemque Theologum, qui substantiarum illarum quae & qualis natura sit cognoscat. Itaque illud (postea) non posteriorem huius eiusdem de intellectu considerationis partem; sed aut posteriorem, nam ab hac profus diuersam tractationem significabit; aut potius tantum valebit ac alibi. Primum cognitionis genus *aita pper* Simplicius nominat, hoc est subiectionem atque a materialibus ad immaterialia intellectus assensum & velut animae impulsus & excitationem ad intelligendum, atque ad alterum illud genus, quod *visus*, hoc est intellectus dicitur, qua immaterialia nobis iam essentia propria praesententur eamque intellectus contempletur. Certè de hac intellectu, quae velut finis & terminus prioris est, Philosophi quaestio proponitur, non intellectus, diem separatus non est, separatorum essentiam intelligit.

Priorem tamen tum in 8. Physic. lib. tum in 12. Metaph. explicauit: ubi ex colorum motu eiusmodi aliquid substantias esse demonstrauit. De posteriori autem, de qua nunc erat sermo, noluit sanè quidquam constituere, quod animam consideraret ut est actus corporis eoque ad operandum vitur, aut in eo cetero operatur. Hoc enim est, quod intellectum non separatum dicit, hoc est actum corporis existens atque in eo sensuum & phantasiae vii operantem.

Sed nec alibi in eius libris questionis huius explicationem inueniri dixerunt Aueroeris in Digestione ad hunc locum, & in libro de animae beatitudine cap. 3. & in epist. de intellectu, & S. Thomas hoc loco. Verum & Albertus sub finem comm. lib. 9. Metaph. cum dixisset Philosophus ignorationem illarum substantiarum, in nobis non esse velut cunctis, inde humanum intellectum deduxit pertingere ad illas intelligendas posse; quasi questionem dubiam hic relictam explicaret. Et in 12. Metaph. lib. multa de substantijs illis disputauit, earumque naturam, quatenus assequi potuit, indicauit nobis. Quae si non praesentium intuitum & clarum, sed ex motu & operatione collectam abstractiuam cognitionem contineant; haec tamen ad praesentem questionem satis esse potest, in qua non magis clara & intuitiva requiri videtur, quam in mathematicis, de quibus proxime dixerat, requireretur. Sic enim cum Mathematica dixisset ratione abstracta intelligi, quere placuit, num ea, quae re ipsa quoque abstracta sunt, intelligi queant, eodem scilicet cognitioni operari. Et vero si intuitiuam & claram omnino querant, accipiant illud 2. lib. Metaph. tex. 1. quemadmodum vespertilionum oculi ad lumen diei se habent, ita & animae nostrae intellectus ad ea, quae manifestissima omnium sunt. Addantque in 10. de moribus ad Nicomachum libro in earum substantiarum contemplatione felicitatem nostram constitutam fuisse. Etenim in priore loco claram illam cognitionem mentis nostrae oculum immeritum copos phantasiaeque ac sensibus alligatum sustinere magis non posse intelliges, quam Iolis ac diei lumen vespertilionis sustineat oculus. Ex posteriore autem intellectum à corpore sensibusque ac phantasia solutum ad eam aliquando peruenturum. Digestio